

І.О. Миколенко,
студ. IV курс, спеціальність “Право”,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: д.ю.н., доцент кафедри адміністративного
та господарського права О.В. Стукаленко

НОТАТКИ ЩОДО ЗЛОВЖИВАНЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Однією з тенденцій у правосудді в Україні є наявність зловживання процесуальними правами з боку учасників судового процесу.

До основних причин недобросовісного використання учасниками процесу своїх процесуальних прав, можливо віднести наступні обставини: а) в теорії адміністративного процесу відсутнє чітке розуміння поняття “добросовісність”; б) в чинному законодавстві не передбачені дієві обмеження недобросовісності учасників процесу та ефективні заходи відповідальності за недобросовісність під час реалізації процесуальних прав.

Національне законодавство, на жаль чітко не визначає сутність понять “зловживання правом” та “недобросовісна поведінка”. Саме через це нормативна заборона вказаних діянь є або занадто абстрактною, або ж вибірково-казуїстичною [1]. Взагалі, дефініції “добросовісність”, “зловживання правом” потребують додаткового тлумачення, бо вони є багатозначними оціночними поняттями.

Так, під зловживанням процесуальними правами окремі автори розуміють реалізацію встановлених прав і повноважень у суді всупереч їх призначенню, спрямованої на нанесення шкоди іншим особам, які беруть участь у справі, і (або) перевищення розумного строку судового розгляду [2].

Як свідчить практика адміністративного судочинства найпоширенішими процесуальними зловживаннями є наступні:

– *недобросовісне неодноразове подання клопотань, скарг та заяв* (про відвід судді, інших учасників процесу, про відкладення розгляду справи, щодо витребування доказів, про забезпечення доказів, про виклик свідків, залучення інших учасників процесу, проведення експертизи і ін.). Так, КАС України не містить заборони щодо зловживання процесуальними правами [3]. У зв'язку з цим, на сьогодні особи

не несуть жодної відповідальності за такі дії. Тому приєднуємося до думки, що доцільним є закріплення заборони зловживання правом на звернення до суду, а також іншими процесуальними правами у діючий КАС України [2] та передбачення штрафу або покладення на таких осіб судових витрат;

- *оскарження не оскаржуваних судових актів* (зокрема, ухвал про відмову у забезпеченні позову);

- *неодноразове безпідставне оскарження дій державного виконавця;*

- *неподання або несвоєчасне подання доказів чи інших матеріалів на законну вимогу уповноважених суб'єктів.* До прав, які стосуються безпосередньо доказової діяльності, належать: 1) надання усних та письмових пояснень, доводів та заперечень; 2) надання доказів та участь у їх дослідженні; 3) висловлення власної думки з питань, які виникають під час розгляду справи, постановка питань іншим особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам. Добросовісна реалізація зазначених прав під час доказування сприяє встановленню істини у справі. Однак на практиці постає питання про межі такої активності під час доказової діяльності та недопущення зловживання нею [2];

- *неодноразове нез'явлення до суду з різних “поважних” причин* [1];

- *затягування процесу, зокрема, затягування з ознайомленням із матеріалами справи.* Так, невинуватене затягування судового процесу порушує права інших учасників судового процесу та суперечить вимогам ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [3], стосовно права кожного на розгляд його справи судом упродовж розумного строку. Утім, у чинному КАС України не передбачено механізмів, які б протидіяли процесуальним зловживанням. У зв'язку з цим, гостро постала потреба у розробці та законодавчому закріпленні механізмів запобігання та протидії недобросовісному використанню інституту правосуддя. Наприклад, за рахунок надання суду повноважень по впливу на негативну поведінку учасників процесу;

- *повідомлення суду неправди у поясненнях сторін* (наприклад, скерування спору в іншу площину, висвітлення факту в іншому ракурсі та ін.);

- *безпідставне звинувачення про фальшування доказів;*

- *подання доказів, з якими не ознайомена друга сторона.*

Для усунення цього недоліку буде доречним застосування світового досвіду. Так, в Англії, США, Франції діє принцип концентрації

процесуального матеріалу, за яким сторони зобов'язані подавати одразу весь матеріал, який є в їх розпорядженні, а не окремими частинами, щоб не створити для другої сторони труднощів або несподіванок у судовому засіданні при розгляді справи по суті [2] та ін.

Зловживання процесуальними правами як явище правової дійсності, неможливо ліквідувати повністю та стовідсотково узгодити інтереси всіх учасників процесу, проте його необхідно зменшити до мінімуму, і це відповідає публічним інтересам та повинно стати одним із основних мотивів удосконалення адміністративного судового процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Полянський Т. Зловживання процесуальними правами: юридичні засоби попередження та можливості їх удосконалення. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2013_3_6 (дата звернення: 20.03.2019 р.).
2. Калмикова Я.С. Зловживання процесуальними правами під час доказової діяльності в адміністративному судочинстві. URL: http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/pdf/admin_prawo2015.pdf (дата звернення 20.03.2019 р.).
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 20.03.2019 р.).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.03.2019 р.).